

Другый тыждень літнёй школы русиньского языка і культуры...

... од 21. до 27. юна 2010 на Пряшівській універзіті в Пряшові прошов тыж успішно. То є добра оцінка про лекторів і організаторів (Інштiтут русиньского языка і культуры ПУ в Пряшові у сполупраці зо Словеньсков асоціаціей русиньских організацій і Карпаторусиньским научным центром у США).

О першiм тыждню I. річника **STUDIUM CARPATO-RUTHENORUM 2010 – Міжнародной літнёй школы русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті в Пряшові** (ПУ) сьме писали в минулім чiслі наших новинок. Тепер бы сьме хотіли пару словами повісти о цілім другім тыждню.

На самый перед треба повісти, же лекції з обидвох предметів (**русиньский язык і історія Русинів**) проходили все реґуларно, подля програму. Штуденты проявили нечekanу заінтересованость о тоты предметы і ініціативный приступ к навчаню, з чого велику радость мають главно лекторы – **проф. Др. Стефан Пю, ПгД., доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., ПгДр. Кветослава Копорова, проф. Др. Павел Роберт Маґочій, ПгД. і Мґр. Валерій Падык, к. н.** Лекції з історії ся вели дообіду а з языка пообіді, причiм барз атрактивны суть лекції з языка в **Авдіовізуалнім штудію Пряшівской універзіты**, на челі котрого стоїть **РНДр. Франтішек Франко, ПгД.** І так штуденты мали каждый день од 14. години єдну годину русиньской конвєрзації з А. Плішковов у класі ч. 182 у Высокошкольскім ареалі Пряшівской універзіты на ул. 17. новембра ч. 1., а другу в авдіовізуалнім штудію, де **посередництвом телемосту вiв лекції з русиньской ґраматікы в анґліцькiм языкy Стефан Пю** з Врайтської штатной універзіты в штаті Огайо в США.

Окрем навчаня, про 27 штудентів на тот тыждень тыж був приправеный і іншый програм, жебы zdobyли много новых знань і зажитків. Штуденты высоко оцінєвали, же **21. юна** могли взяти участь на годинах русиньского языка в **Основній школї Михала Сопыры з навчанєм русиньского языка в Радванї над Лабірцєм** (учітель **Мґр. Марек Ґай**) і в **Основній школї Анатолія Кралицького з навчалным языкy русиньским** (учітелька **ПаедДр. Марія Ясикова**). Там віділи, як проходить навчаня русиньского языка в обидвох тіпах школ, в яких ся учіть предмет **русиньский язык і культура**.

22. юна навщiвили русиньский **Театер Александра Духновіча** в Пряшові, де попозерали пєсы: **Катерина Івановна Ф. Достоевского** і **Двоє генералів М. Салтыкова-Щєдріна**. Глубоко на них вплинув главно выступ **Владиміры Бреговой** у першій грі, котрый про них був незабытым зажитком. На **другий день** вечер были зась у тім театрї, де попозерали гру **К. Горак Буріданів осел**. **Третій вечер** штуденты і дакотры лекторы были зась в **Даблін кафе** на Главній улiці, де про них была пририхтована проєкція знамого і оціненого на міжнароднім фiлмовім фестивалі в Карловых Варах документарного фiлму **Осадне** режисера Марка Шкопа. На презентації взяв участь і єден з протаґоністів фiлму, знамый русиньский карикатуріста з Пряшова – **Федор Віцо**, з яким бісiда ся вела до пізнєго вечера. Попри тім штудентам нарисовав тыж пару карікатур. **25. юна пообіді** штуденты в допроводі асiстєнткы інштiтуту і авторкы даного проєкту, **Мґр. Алены Блыховой**, навщiвили Катедралный ґрекокатоліцькый храм св. Іоана Хрестителя в Пряшові, де постояли коло мощей наших двох єпіскопів-мучеників, благоречєных владыків – П. П. Ґойдiча і В. Гопка. Потім пішли ку Катедралному православному храму Александра Невского, де собі попозерали єго екстерьєр і інтерьєр і дістали выклад од компетентной особы.

І так пришов вікенд, через який суть все про участнісків літнёй школы приготєвлєны цілоденны екскурзії. У суботу, **26. юна**, попутовали до лабірського реґіону, де спершу навщiвили новый василіанський монастырь у Краснім Броді, недалеко котрого стоять руїны старого монастыря, який в минулости був визначным центром духовной культуры Русинів. Потім навщiвили село Чертіжне і гробы визначных особностей русиньской історії – **Адолфа Добрянського** і **Юлія Ставровского-Попрадова**. Екскурзія ся скінчила участєв на централнім русиньскім фолклорнім фестивалі, котрым є **Фєстивал культуры і шпорту у Міджілабірцях**, де їх порадовали своїм милым выступлiнєм русиньскы дiтськы фолклорны ґрупы, як і русиньскы фолклорны колектiвы дорослых – **ґабурчанка, Краснобрiдчанка, Ублянка, Бєскид, Біловежанка, Якубяны, Барвінок** ці **Волянка**. **Недiльне пообіді** было присвяченє перлам русиньской сакралной архітектуры, якими суть деревяны церькви у свiдницькiм реґіоні – в Бодружалю, Гунківцях, Миролі і Нижнім Комарнику.

Участници літнёй школы так вступили до послiднєго тыждня проєкту. Надїяє ся, же і тот буде не менше хосєнным і інтерєсным про них. Вєдь організаторы проєкт рихтовали зо заміром, жебы до Пряшова каждорічно притяговав як новых домашніх і заґранічных штудентів, так жебы ся реґуларно вертали і абсолвєнты попередніх річників, і так ся здоконалєвали в русиньскім языкy.

-аз-, фоткы автора

• Главны актєры навчаня на I. річнику Міжнародной літнёй школы русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті: доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., учітелька русиньского языка в анґліцькiй класі,...

... ПгДр. Кветослава Копорова, учітелька русиньского языка в русиньскiй класі,...

... проф. ПгДр. Павел Роберт Маґочій, ПгД., учітель історії Русинів в анґліцькiй класі,...

... і Мґр. Валерій Падык, к. н., учітель історії Русинів в русиньскiй класі.

Чом був кодифікованый русиньскый язык і якый то матъ змысел

(Реферат Івана БАНДУРІЧА, якый мав быти прочитаный на конференції в рамках Дня Русинів 4. юна 2010 у Пряшові.)

Высоко сі ціню факт, же по 63 роках ем знову на великім святі Русинів Словакії, якым є **День Русинів**, скликаний якраз на днесь до Пряшова. Ем щастный, же жыєме в демократічній сполочности, котра у своїй уставі гарантує вшыткы права і нашій русиньскій народностній меншынї. Ведно зо словеньскым народом сьме горды на нашу домовину.

Русины за веце як 1000 років не мали право на слободну реалізацію своїх людських прав, все сьме были утискованы під ярмом когось. Тото зажыли і Словаці. Нас Русинів все дахто хотів покорити – без можности слободного розвитку властной ідентіты, з цілём внутити нам чужу ідентіту, котру сьме мали пропаговати і розвивати, і так нас засіміловати, то значить, перевести на свою ідентіту. Раз сьме мали быти Мадярами, другыраз іншыма, а кідь сьме ся в році 1918 ведно зо Словаками і Чехами конечно ослободили од мадярізацного утиску, пришли роки, коли наша республіка боєвала за свій характер... Місто того, жебы ся розвивала наша русиньска ідентіта і культура, нас зачали в роках 1924 – 1926 пересвідчовати, же мы Українці. До того часу о Українцях в наших краях не было чути, были сьме все лем Русины.

В зачатках народного возроджіння Русины находили мотивацію і поміч у штуровской генерації. На челі народного возроджіння в 19. сторочу стояли представителі грекокатолицької церкви, так было і пізніше – в двадцятых і тридцятых роках ХХ. стороча. За свою русиньску народность были арештованы єпископы Павел Гойдіч і Василь Гопко – найвышшы представителі грекокатолицької церкви. По другій світовій войні найвеце нещастя Русинам принесли властны люде русиньского походжіння, котры в 50-ых роках з комуністичнов ідеологією прияли і ідеологію, же Русины то суть властно Українці. Так узріла світло світа резолюція Президії ЦК КПС з 28. юна 1952, котров нас збавили основного людського права – права на властну ідентіту. Русиньскый язык нараз стратив право на адекватне місто в сполочности. Русины не могли порозуміти, же іщі вечур были Русинами, а нараз ся рано збудили уж як Українці. Тот факт – насилну зміну ідентіты векшына Русинів не прияла, прото ся многы зачали писати Словаками. Выслідком того є сучасный негати́вный став, же скоро 75% Русинів сі пише словеньску народность. На шкоду Русинам є тыж факт, же і владыкове грекокатолицької церкви ся одхылюють од своїх русиньских вірників і выходны церковны обряды поступно латинізують. Тисяч років нам восточный обряд добрі служыв, но у 21. сторочу од нєго утікаме... Одказ А. Духновича „Я Русин был, есьм і буду...” западать порохо́м. Но к тому помогли, нажалъ, і нашы люде – українізаторы з русиньских сел. Українізація была нелем насилна, але назвы „Русин“, „русиньскый“ были „замкнуты на колодку“, жебы о нх ніхто не чув. І тогды, коли в році 1968 уставный закон по першыраз од року 1952 русиньску народность узнав, она могла быти написана лем в скобках попри українській. „Скобки“ ся отворили аж в році 1999 (т. є. аж десять років по новембровій революції! – позн. ред.), коли на основі резолюції влады СР ч. 324 была наша русиньска народностна меншына офіціально узнана за самостатну зо вшыткыма правами, котры їй належать. Тым сьме ся стали дефінітивно слободным народом і могли сьме нашу русиньску культуру слободно шырити.

В році 1946 на Словеньску было 306 сел, в котрых жыли переважно Русины. Теперъ зістало лем 250 сел, в котрых жыє коло 250 000 людей. В переважній мірі люде хоснують міджі собов русиньскый материньскый язык

(Продовжіння на 4. стор.)

• Владыка Ян, архієпіскоп пряшівскый і Словеньска, з цінным дарунком – Тетрасвангелієм в русиньскім языку (тримле в руках) од проф. ПгДр. П. Р. Маґочія, ПгД. На фотці з приятя у архієпіскопа вправо Анна Плішкова.

Фотка: А. З.

Приятя у архієпіскопа Яна

Перебываня міджінародной громады – учителів і студентів у Пряшові на **Studium Carpatho-Ruthenorum 2010** – першим річнику тройтыжденной літней школы русиньского языка і культуры – є пригодным часом як на здобываня знань з русиньского языка і історії карпатських Русинів, так на познаваня памятных місць реґіону северовыходного Словеньска, де жыють Русины, але і вызначных інституцій цивільного і духовного характеру, котры од давных віків спроваджують і до вызначной міры детермінують жыво́т той громады. Неодъемнов частёв того жыво́та суть церкви выходного обряду, ку котрым ся Русины переважно голосять – православна і грекокатолицька. Обидві мають свої центры якраз у Пряшові, котрый вдяка тому ся традично означає як культурный, історичный і реліґійный центр Русинів. Зато вызначны гості, перебуваючі в Пряшові і интересуючі ся жыво́том русиньской громады, все поважують за честь, кідь ся можуть стрітити з найвышшыма представителями інституцій, які формують духовный і народностный жыво́т той громады.

28. юна 2010 у резиденції Православной церкви на Словеньску на ул. Будовательській у Пряшові архієпіскоп пряшівскый і Словеньска, Ян (Голоніч) прияв професора Торонтської універзіты і президента Карпаторусиньского научного центра в США, Павла Роберта Маґочія, директорку Інституту русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты, доц. ПгДр. Анну Плішкову, ПгД., і шефредактора Русина і Народных новинок, Мґр. Александра Зозуляка. Неформална дискузія ся вела на тему жываня русиньского языка в пасторації і літурґії православной церкви, в ей офіціальных виданях, в процесі формованя теолоґів богословецької факулты, т. є. будучих священників, яких пасторація ся вяже переважно з русиньсков громадов, і под. Архієпіскоп Ян з великов почливостёв прияв цінный дар од проф. Маґочія – Тетрасвангеліє в русиньскім языку, яке собі нашло честне місце в ёго резиденції. Ці таке саме місце буде даколи мати в пасторації православной церкви, то укаже будучность...

А. П.

Одказ святого мученика Павла Петра Гойдіча, ЧСВВ

17. юла 2010 припомянули сьме собі округлый юбілей – 50 років од смерти святого мученика, пряшівского грекокатолицького єпископа, Павла Петра Гойдіча, ЧСВВ, котрый умер за свою грекокатолицьку віру 17. юла 1960 в комуністичнім арешті в Леопольдові.

Про читателів Народных новинок може буде интересне приближити погляды на народну приналежность того великого русиньского священника, котрый за свою віру і за свій народ заплатив ціну найвышшу – заплатив властным жыво́том. Факты в матеріалі суть з року 1940, коли в бывшій Словеньскій республіці было списованя жытельства, і очівісно суть актуалны і теперъ, перед списованём людей, котре буде на Словеньску в році 2011.

Священномученик-василіан Павел Петро Гойдіч (1880 – 1960) у своїм ціркулярі (обіжнику), котрый в році 1940 выходив у друкованій подобі під назвов „Распорядженія Епархіального Правительства Пряшевскаго и Апостольской Администрации епархии Мукачевской въ Пряшевѣ“, IX (1940), с. 70, написав вшыткым своїм священникам писмо (під ціслом 3 700/1940 з 21. октября 1940), в котрім жадать священників, абы вызвали своїх грекокатолицьких вірників при списованю людей, жебы ся каждый написав таким, якым він досправды є: Словаці жебы ся записали Словаками, Русины – Русинами, Німці – Німцями, Мадяре – Мадярами, а вшыт-

кы Русины, Руснакы, Русские, Подкарпатскы Росы, Українці – жебы ся міджі собов не ділили, але записали ся точно так, як їх учів отець А. Духнович у своїх словах: „Я Русин был, есьм і буду...“, то значить жебы ся записали Русинами.

Священномученик Павел П. Гойдіч дословно так написав: „Впр. оо. Приходники изволят поучити вѣрників своих о важности сего народочисленія, о небезпечных наслѣдках его, если-бы давыи ошибки и при томъ народочисленію повторилися и изволят воззвати ихъ, чтобы каждый нашъ вѣрник далъ записатися тѣмъ, чѣмъ онъ въ дѣйствительности есть; если есть Словакомъ, най маеть старость о то, чтобы записанный былъ за Словака, если есть Русиномъ, или Нѣмцомъ, или Мадяромъ, най записанный будетъ за Русина, респ. Нѣмца или Мадяра; но о томъ най каждый пересвѣтитъся, чи онъ тѣмъ записанный, чѣмъ онъ дѣйствительно держится. Смотри на то, что вопреки тому, что хотяи въсь належимо до одного великого Русского племени, уживаютъ наши люде различни названия: русинъ, руснакъ, рускій, подкарпатскій россъ, украинець итд., что насъ безъ всякой основы раздробляет и ослабляет, прото дуже прошу, чтобы для однообразности всѣ мы дали вписатися при найблизономъ народочисленіи за русина, за русинку, якъ насъ нашъ батько Духновичъ назвалъ.

(Продовжіння на 3. стор.)

СПИСОВАНЯ ЛЮДЕЙ 2011

Одказ святого мученика Павла Петра ГОЙДИЧА, ЧСВВ

(Закінчіня із 2. стор.)

„Я русинъ былъ, есмь и буду“), якъ спѣваеме въ нашей гимнѣ „Подкарпатскіе русины оставте глубокий сонъ“.

З высшеуведженого писма священномученика Павла П. Гойдича, ЧСВВ, є ясне, же він сам ся чув подля народности Русином, не ганьбив ся за то, праві наспак, вызывав своїх вірників-Русинів, жебы ся міджі собов не ділили, але тягали за еден конець, а то і при такій важній річі, як є списованя жителів на Словенську. Переложене до сучасного языка, Павел П. Гойдич вызывав, жебы і тоты, што ся чуют Русинами, і тоты, што ся чуют Українцями, ся при списованю людей на Словенську в році 2011 не записовали окреме – єдны Русинами а други Українцями, але в дусі одказу А. Духновича – вшиткы як Русины, бо нима і досправды суть.

о. Йосафат Владимир ТИМКОВИЧ, ЧСВВ, Кошіці

Кіріл і Мефодій принесли Русинам першый списовный язык

– Быв то родный язык великоморавского князя Ростислава

В році 1995 був на Словенську кодифікований русинський списовный язык. Того року святкуєме 15-ы роковины той визначной події.

Найдуть ся і днесь такы люде, котры багателізують тот історичный факт. Нерусины ся о нім высловлюють скептично – же Русины заспали добу і што ся тыкать кодифікації языка, пробудили ся барз пізно, бо векшына європейскых языків (міджі нима словенський) была кодифікована уж в 19. сторочу (то значить, о 150 років скоріше)... Скептици але забывают на факт, же высшеспомянутый кодифікований русинський язык не є першым списовным языком Русинів. Тым був кіріломефодьскый старославянський язык на базі кірїліці, котра была кодифікована уж в 9. сторочу а дондесь ся неперестанно хоснує по церьквах выходного обряду ей подоба у формі церковнославянського языка. Латиници, главно тоты штудованы, добрі тот факт знають. Русины належать в Европі к тым культурным народам, котры мають свій списовный язык уж 1 200 років, не лем 150 років. В році 1995 в Братіславі на Словенську была уж друга кодифікація, то значить, актуалізована подоба русинського языка на сучасны потреби современной сполочности.

Кідь порівнуєме вшиткы сучасны славянскы языки зо старославянським, котры кодифіковали уж святой Кіріл і Мефодій в 9. сторочу – і котра є дондесь жыва, бо ся ужывать у векшыні славянських хрістіанських церьковлей світа (вшиткы православны церькви в Росії, Білорусії, Болгарії, векшына на Україні...). З лінгвістичного боку к церковнославянському языку стоить найближе русинський язык. Тот факт є доказом, же Русины суть найближшыма автентичныма дідічями старославянської кіріломефодьской традиції...

Хрістіанство в Чині і Японії

Зробме історичный экскурз до Чины, Японії... і Великой Моравы, котрый доказує, же старославянський язык був у 9. сторочу родным языком великоморавской шляхты (Ростислава, Святоплука...). Кідь в середнєвіку єзуїты ішли на місію до Чины ці Японії, перекладали тексты Св. Писма до бісіды містного чиньского, респ. японьского цісаря і єго фамелії. Зато уж такой на початку мали великий успіх у своїй місії. Кідь бы были переложены тексты хрістіанської віры до бісіды підданых, чиньский або японьский володарь бы іх ани не прияв, ани бы ім не дозволив робити місійну роботу в своїй країні. Наконць латиньска єзуїтска місія была предсі неуспішна, бо єзуїты ся побили з латиньскыма місіонарями-франтішканами (франтішканы завіділи єзуїтам іх успіх), і містный володарь іх вшиткых выгнав... Было то в пізнім середнєвіку...

Хрістіанство на Великій Мораві

В часах Великой Моравы в 9. сторочу была подобна ситуація. Ростислав (святой у православных) не був лем хоцькым „хлопцём од коров“. Быв то міцный князь, властно краль, котрому кралёвский титул не узнали лем тоты кралі, котры му завіділи і хотіли му забрати єго царство. Ростислав був на великоморавских теріторіях царём жывота і смерти вшиткых підряджених. Тогды не была нияка демокрація, односины міджі людми были барз круты.

З тых політичных причін є ясне, же св. Кіріл і Мефодій, „апостолам рівны“, переложыли Св. Писмо і літургичны тексты до родной бісіды князя Ростислава і єго родины, а не до рабской і підданийской бісіды, напр. праславянської кельтской громады. Літургичный старославянський язык був жывов бісідов тогдышней пануючей верьствы Великой Моравы. Самособов, низшы сполоченьскы верьствы кельтского і мосхоіберьского походжіня бісідовали

• Св. Кіріл, який ведно з братом св. Мефодієм принесли Русинам першый списовный язык.

інакшыма бісїдами як іх володарі. Єствуют аж три славянскы языковы праосновы – остатки котрых як нарича єствуют і жыють дондесь. Глаголіця была пізнішов, і як видно, неуспішнов пробов по смерти солуньскых братів, коли латинізація хотіла знічіти вшитко писане кірїліцѣв (порівнай ТИМКОВИЧ, А. G. Cyrilika je staršia ako hlalohika. Krásnobrodský zborník, Prešov, III/1-2 (1998), с. 5 – 208).

Розвиток продовжовав, і так починаючи 19. сторочом в атмосфері великой латинізації ся розвинули сучасны модерны языки: русинський, російський, словенський, польський, чеський, український, болгарський... Дорогоцінний кіріломефодьскый старославянський праязык великоморавской пануючей верьствы з 9. стороча ся нам заховав в текстах літургії, в літургичній бісіді а єго найзаховалішов автентичнов жывов формов є кодифікований русинський язык.

Дашто подобне ся стало в Егіпті

Стародавна шляхтіцька бісїда фараонів ся подобно заховала в літургичных текстах в Егіпті, а то тыж лем вдяка хрістіанству: кідь ішло о хрістіанство, в першых сторочах по Хрістови в Егіпті (св. апостол Марко і єго наслідници) были вшиткы хрістіанскы літургичны тексты переложены до тогдышнього языка егіптських фараонів (пануючей верьствы), але записаны новыма буквами (не ерогліфами).

Од 7. стороча Егіпт обсадили мусульманскы Арабы (Велику Мораву – латиньскы Франкове). Выслідок? В Егіпті ся днесь говорить лем по арабскы. Праісторична, праорігінална егіптська бісїда фараонів в устній подобі цалком заникла (подобно заникнув і старославянський як бісідный язык в Чехах, на Мораві і на Словакії), ништо жывы у ж нєв не знає бісідовати. На вшитко ся забыло – постарали ся о то Арабы, котры владнуть Егіпту дондесь (на Великій Мораві ся о то постарали німецькы Франкове і іх наслідници-латиници).

Докінця і старе егіптське писмо – ерогліфы перестали ся дати читати і подарило ся іх розлуціти (але не прочітати) аж в 19. сторочу (тото ся нащастя зо старославянськов бісідов не стало, бо мы мали св. Кіріла і Мефодія, котры нам вытворили властне писмо, властну азбуку-кірїліцю і посередничством нєй записали нашу бісїду, бісїду наших отців, котра є дондесь зафікована як жыва в богослужінях на православнім выході: Москва, Київ, Мінск, Белеград... Теріторія Великой Моравы але кірїліцю стратила. Послідні ей остатки ся по русиньских селах насилно ліквідуют уж од року 1968).

о. Йосафат Владимир ТИМКОВИЧ, ЧСВВ, Кошіці
(Закінчіня в далшій цісті.)

РАСПОРЯЖЕНИЯ

Епархіального Правительства Пряшевского
и Апостольской Администрации епархии
Мукачевской въ Пряшевѣ.

Годъ: 1940.

Число: IX.

№.: 3600/1940.

Всѣмъ впр. оо. приходникамъ!

Возываю впр. оо. приходниковъ, чтобы въ низу соощенный архипастырскій листъ на праздникъ Христа Царя (27. X.) на мѣсто проповѣди изъ амвона перечитали и такъ себе самыхъ, яко своихъ вѣрниковъ, цѣлу свою парохію найсвятѣйшому Сердцу Исуса пожертвовали.

Переживаеме критичны часы, изъ которыхъ лишь особенна ласка Божя можетъ выпроводити насъ счастливо. Просьме солодкое Сердце Исуса, чтобы поглянуло на насъ милосерднымъ сочувствіемъ, и позволило намъ дожитися лучшихъ временъ. Майме великое, непоколебимое упованіе, что добротливое Сердце Исуса будетъ нашимъ певнымъ прибѣжищемъ, если съ довѣріемъ прибѣгаеме къ Нему.

Самопонятно, что гдѣ вѣрники по словацки говорятъ, впр. оо. приходники изволятъ на словацкомъ языкѣ перечитати сей пастирскій листъ.

Пожертвованія Епархіи Сладчайшему Сердцу І. Христа

Дороги Мои Вѣрники!

Недавно попала въ мои руки книга, въ которой была помѣщена фотографія изображающая сидящаго чловѣка, задуманнаго, на лицѣ котораго жизненные заботы, старости врыли глубокия борозды. Вокругъ него поднимаются высокия многоэтажные дома, модерныя фабрики, авто, трамваи, надъ было прославлено Твое Бож. Сердце, Емуже слава во вѣки Аминь."

Пряшевѣ, 18. октября 1940.

✠ Павелъ,
епископъ пряшевскій,
апост. адсторъ Мукачевскій.

№.: 3700/1940.

Высокопреподобному Духовенству!

Всѣмъ вѣдомо, что концемъ сего года приготавливается новое народочисленіе.

Понеже про дотеперѣшны ошибочны статистически дата огромно много зла а несправедливостей было, *Слов. Влада желяетъ, чтобы сіе народочисленіе правдѣ а фактамъ якъ найотповѣднѣйше было переведено.*

Впр. оо. Приходники изволятъ поучити вѣрниковъ своихъ о важности сего народочисленія, о небезпечныхъ наслѣдкахъ его, если-бы давны ошибки и при томъ народочисленіи повторились и изволятъ воззвати ихъ, чтобы каждый нашъ вѣрникъ далъ записатися тѣмъ, чѣмъ онъ въ дѣйствительности есть; если есть *Словакомъ*, наймаеть старость о то, чтобы записаный былъ за Словака, если есть *Русиномъ*, или *Нѣмцомъ* или *Мадьяромъ* най записаный будетъ за Русина респ. Нѣмца или Мадьяра; но о томъ най каждый пересвѣтитъ, чи онъ тѣмъ записаный, чѣмъ онъ дѣйствительно держится.

Смотря на то, что вопреки тому, что хотяи всѣ належиме до одного великого Русского племени, ужывають наши люде различны названіе: русинъ, руснакъ, русскій, подкарпатскій россь, украинець итд., что насъ безъ всякой основы раздробляетъ и ослабляетъ, протого дуже прошу, чтобы для *однообразности всѣ мы дали вписатися при наиблизшомъ народочисленіи за русина, за русинку, якъ насъ нашъ батько Духновичъ назвалъ.* („Я русинъ былъ, есмь и буду“), якъ спѣваеме въ нашей гимнѣ „Подкарпатскіе русины оставте глубокий сонъ“.

Пряшевѣ, дня 21. X. 1940.

№.: 3568/1940.

Глядаеться Крестный листъ пок. Адалберты Пузовой, рожд. около 10. II. 1861 на незнаемомъ мѣстѣ.

Пряшевѣ, дня 21. X. 1940.

Чом быў кодифікованы русиньскый язык і якый то маты змысел

(Закінчэня із 2. стор.)

(при списовану людзей в році 2001 сі го записало аж 54 907 жытелів, но то не є об'ектывне чісло). Такый став є выслідком і того, же Русины в минулости были все застрашваны высловами дакотрых українізаторів, же ...„Україна ся зачінать од Попраду...“

Поступна демократизация нашой сполочности по році 1989 помогла зробити прогрес і в народнім усвідомліню Русинів. Єдным з найважнішых пунктів, котры на своїм першім сеймі в новембрі 1990 прияла Русиньска оброда в Міджілабірцях, був пункт о кодифікації русиньского списовного языка. Зачінати было тяжко, бо не было ани шпецiалістiв-лiнгвістiв, ани фiнанцiй на зачатя такой работы. Была лем ідея. І так пришла поміч од лiнгвістичного свiта – на памятниім першiм семiнарю русиньского языка в році 1992 ся до Бардеёвских Купелiв зышло много лiнгвістiв iз скоро десятих держав, котры приобiцiяли Русинам помочи. Тот семiнар одштартовав довгий поцес приправ кодифікації русиньского списовного языка. В Пряшовi vznikнув iнститут русиньского языка i културы – на самый перед при Русиньскiй обродi. Ёго колектiв пiд веджiнiм доц. ПгДр. Юрiя Панька, к. н. (пiзнiше доц. ПгДр. Василя Ябура, к. н.) в сполупрацi з колектiвом редакцiй Народных новинок i часопису Русин (членами того колектiву тогды были: А. Зозуляк, А. Плiшкава, А. Кузмякова, К. Копорова, М. Мальцовска) зачали наповнiвати iдею кодифікації русиньского списовного языка. За помiрно куртый час тот колектiв приправив матерiалы потребны к формалному выголошiню кодифікації списовного языка (правила правопису, орфографичный словник i першы публікацiй красной лiтературы). Помiч сьме в тiм часi дiставали i од штатных органiв СР, а тиж од словенских лiнгвістiв, як напр. од проф. ПгДр. Яна Горецького, др н., доц. ПгДр. Михала Мiклуша, к. н., з Польщi – од проф. Др. габ. Генрика Фонтаньского i других. Не хыбила ани помiч од Матiцi словенской, як i од краян з США i Канады. З другого боку, проти кодифікації остро выступали бывшы функцiонарi КСУТ i тогдышнi функцiонарi новоствореного СРУС, але i дакотры редакто-

ры в народностнiм – украиньским радiю... Ани дакотры пряшiвскы проукраїнскы орьентованы учены (поводом Русины) не зiставали боком. Одборный семiнар в Бардеёвских Купелях выголошовали за „акт полiтичного русинiзму“ i шырили дезiнформацiй, же ся скiнчiв великым фiаском. Нащастя, iх негатиивну пропаганду перевшыла незвычайна iнiциатива заiнтересованных членiв РОС на приправi кодифікації. Одношiня нежычливцiв было i є шкодливе нелем про самых Русинiв, але i про науку. Велике непорозумiня вызнаму кодифікації ся проявлять i днесь, коли дакотры русиньскый язык на Словенску поважують лем за диалект украиньского языка а таков демагогiв впливають i на штатны органы Словенской републікы. Велика шкода, же дакотры пряшiвскы украиньскы учены нелем же сi не освоiли, но ани не проштудовали проблематику розвитку iсторiй, котра ся дотыкала русиньского списовного языка в минулости. Факт є такий, же кiдь бы была написана цiла iсторiя писменства карпатского ареалу, потiм бы ся вказало, же тот регион був „пробным“ регионм творiня оптiмального варiанту списовного языка про жытелiв того региону – Русинiв. Нияк раз не можеме забыти на факт, же хоць i други славянскы языки суть нам близкы, не можеме не решпектовати мiстну културно-языкову традицiю, котра была все знама як русиньска. Якраз тот факт нас довiв к тому, же на тiй традицiй треба будовати при выбераню найвгоднiшого комуникачного средства про Русинiв i же якраз русиньскый язык, основанный на жывiй бiсiднiй подобi може днесь в повнiй мiрi облужовати културны потреби Русинiв на Словенску. Кодифікованный русиньскый язык ся став функцным, наддиалектным, став ся регионалным списовным языком. Нешырiня властной културы материньским языком было бы найбiвшов хыбов i грiхом, котрого бы сьме ся допустили на наших предках. На тот момент донесь дакотры проукраїнскы нахылены учены забывають. Русиньску културу передають перекрученым способом – по украиньскы, i кiдь є то протиустановне, i так в многих припадах страчат ся змысел русинь-

ских слов i цiлого богатства языка. Iсторiя нам вказує многы снагы представителiв русиньского народного возроджiня уж в 19. сторочу створити граматiку русиньского языка. Русиньскый язык був але в тiм часi решпектованный. Доказiв на таке тверджiня є много, спомяну ходем єден з них: кiдь в році 1764 Марiя Терезiя завела урбарiалный патент, подля котрого пiдданы записовали свої повинности до урбарiв, пiдданы-Русины писали у своїм народнiм языку. I тот момент досвiдчує, же родный язык Русинiв був уж в тiм перiодi узнаваний. З iсторiй ся можеме таксамо дiзнати, же было веще языковых концепцiй, але не было єдноты мiджi авторами, i так iх снажiня было завершено аж 25. януара 1995.

25. януара 1995 был про Русинiв Словенска єдным з найвызначнiшых iсторичных моментiв в русиньским народнiм возроджiню. Акт узаконiня русиньского списовного языка був кулминачным моментом 4-рiчной работы тiму заiнтересованных людзей – тых, котры робили над кодифікачными приручниками, як i тых, котры застрiшовали тоту роботу – в тiм часi то были членове Русиньской оброды на Словенску, перед котрыма стояла велика одповiдность.

Кодифікация русиньского языка на Словенску была нутностiв, бо без нiй бы Русины не могли досягнути того, што днесь досягли. Русиньскый язык ся хоснує в друкованных i електроничных медiях, в ТАД у Пряшовi – єдинiм професiоналнiм русиньским театрi на Словенску, язык хоснують вшыткы русиньскы народностны сполкы i органiзацiй, як i нововзникнутый Музей русиньской културы у Пряшовi.

Єм єдным зо закладателiв Русиньской оброды на Словенску i з одступом часу можу сконштатовати, же мам велику радость з того, же в дiлi кодифікації языка сьме в тiм часi были вшыткы єднотны. Приготовлены матерiалы про кодифікацию были зроблены якостно, нормы были вытворены найлiпшына одборниками, яких Русины в тiм часi мали. Акт кодифікації – 25. януара 1995 – мав славностный характер, участь на нiм взяли посланцi НР СР, членове влады СР, представителi научных iнститутiв i многих вызначных

особностей як нашого културного i духовного жывота, так i споза границь, i шырокой громады.

Кодифікацiв русиньского списовного языка сьме зачали комплекснiшу работу в далшiй етапi возродного процесу Русинiв на Словенску, а што є главне, навернули сьме Русинам iх властны духовны цiнности.

Єм пересвiдченый, же якраз списовный язык Русинiв сцiлює. **Вiрю, же вшыткы Русины будуть в будучности робити так, жебы нашы потомкы не забыли на свой материньскый язык i жебы ся знали вклонити „Слава Iсусу Хрiсту“, „Хрiстос воскрес“, „Хрiстос раждається“... В тiм одношiню мае РО на Словенску велику задачу – абы тых 75% Русинiв, котры єм спомянув на зачатку свого реферату, вернуло ся на свой пiшник i были горды на свое русиньске корiня. Мы Русины не сьме проти културi ниякого народа, хочеме з каждым сполупрацовати на прiнципi рiвнiй з рiвнiм. Так як мы решпектуєме културны цiнности других народiв, жадаме, абы i други народы знали, же в середнiй Европi жыють Русины, котры на своей автохтоннiй терiторiй ведно з майоритным словенским народом i членами других народностных меншын твориме културне богатство Словенской републікы.**

Треба высловити щiре подякованя нелем тым одборникам, котры приправили документы про реализацию кодифікації русиньского списовного языка, але i органiзацiному тiму, котрый приправлiвав славностный акт кодифікації русиньского списовного языка, таким як: **Александр Зозуляк, Ярослав Сисак, Иван Бандурiч i Миколай Ляш**, котры вшыткы свои способности i силы жертвовали на то, жебы акт кодифікації був дотягнутый до кiнця. Лем они самы знають, кiлько сил iх то стояло. Цiньме сi успiхы досягнуты по році 1989, подякуйме владi СР за то, же пiдпорує русиньску народностну меншину на Словенску, бо не у вшыткых державах, де жыють Русины, то є так. **Не дозвольме никому, абы досягнуты успiхы Русинiв дегонестовав**, прото i в сучасности платяць слова, котры были актуалны на початку возродного процесу:

РУСИНЫ, СХОПТЕ СЯ!

НАРОДНЫ НОВИНКИ

Выдавать Русин i Народны новинкы. Реализоване з фiнанчнов пiдпоров Министерства културы СР – програм Култура народностных меншын 2010. Шефредактор: Мiр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марiя МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛIШКОВА, ПгД. Адреса:

Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 0905 470 884. Регiстрацне ч. EV 327/08, MIĽ 49 438. Опублiкованы погляды дописователiв не мусять быти згодны з поглядами редакцiй.

Адреса новинок на iнтернетi: www.rusynacademy.sk, <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2